

NOTA: methodiek IHD-allocatie in Turnhouts Vennengebied

3 oktober 2022

AANLEIDING

In het PAS-maatwerkgebied Turnhouts Vennengebied (habitatrichtlijngebied “BE2100024 Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout”) moeten de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd worden (S-IHD).

Omdat er voor verschillende habitattypes, soorten en hun leefgebieden nog openstaande (niet-gerealiseerde) doelen zijn (zie [nota](#) ‘ruimte voor IHD’), moeten nog locaties worden toegewezen (gealloceerd) waar deze doelen zullen worden gerealiseerd.

De bedoeling van deze nota is om transparantie te scheppen over de wijze waarop deze toewijzing onderbouwd kan worden.

ALGEMEEN

Algemeen geldt dat er gewerkt wordt met scenario’s, en dus met mogelijke alternatieven voor de IHD-allocatie. De **evaluatie** van deze alternatieven kan alvast op een systematische wijze gebeuren met de evaluatietool van VITO (gebaseerd op DIAN-functionaliteit).

De voorafgaandelijke **samenstelling** van scenario’s is onderwerp van deze nota en verloopt verschillend tussen spoor 1 en spoor 2. Echter worden in beide gevallen wetenschappelijk inzicht en terreinkennis zo goed mogelijk gebruikt ter onderbouwing. Het is quasi ondoenbaar en tevens weinig zinvol om allocatiescenario’s voor een maatwerkgebied met een *rekentool* te ontwikkelen, omdat deze typisch zal voorbij gaan aan ‘maatwerk’, i.e. het benutten van de gebiedsspecifieke kennis. Dit neemt niet weg dat allocatiescenario’s:

- samengesteld moeten worden met goede onderbouwing, i.e. zoveel mogelijk wetenschappelijk gestaafd;
- getoetst moeten worden met de betrokken natuurbeheerders, landbouwers en landeigenaars.

VOORBEREIDENDE STAP

Trekker: ANB

Vooreerst moet er op korte termijn verdere duidelijkheid komen over wat er precies met welke oppervlakte te alloceren is, en met welke verdere randvoorwaarden (zoals ruimtelijke configuratie). Dit is momenteel helder voor habitattypes, maar moet nog systematisch in cijfers worden uitgedrukt voor de regionaal belangrijke biotopen en de (leefgebieden van) soorten, op zodanige wijze dat dit in verband gebracht kan worden met de legende-eenheden in GIS-lagen met actuele habitats en actueel relevant potentieel leefgebied.

TWEE-SPOREN AANPAK

De twee sporen vertegenwoordigen de beste aanpak op korte termijn (pragmatisch) en deze op middellange termijn (degelijk onderbouwd).

SPOOR 1 (KORTE TERMIJN): VERFIJNING VAN ZOEKZONES EN PASSEND BEHEER OP BASIS VAN LOKALE TERREINKENNIS

Trekker: ANB

Er zijn op Vlaams niveau twee kaartlagen beschikbaar die reeds een basisrichting geven om IHD te alloceren:

- de zones die mogelijk voor een doel in aanmerking komen, de zg. zoekzones, als output van het (generieke) zoekzonemodel.
- doelstellingen voor percelen onder 'passend beheer': de doelstellingen in goedgekeurde beheerplannen.

Het is dus niet meer dan logisch om *in eerste instantie* nader te bekijken waar en in hoeverre de doelen *daadwerkelijk* in deze zones gerealiseerd kunnen worden. Om de natuurpotenties beter te kunnen bepalen is lokaal inzicht nodig in de geohydrologische systeemwerking en de drukken hierop, en in de huidige en verwachte stikstofdepositie (cf. spoor 2). Verder kan het historisch voorkomen van natuur (eventuele aanwezigheid van zaadbank) en de aanwezigheid van biotische drukken een rol spelen in het al dan niet selecteren van geschikte sites. Het is niet uitgesloten dat zulke lokale inzichten uitwijzen dat er op sommige plaatsen beter wordt afgeweken van bovenstaande lagen.

Op kortere termijn (dit spoor) is het voor het gehele gebied alleen haalbaar om een gemotiveerde allocatie (eventueel > 1 scenario) te doen op basis van lokale kennis over de systeemwerking en natuurpotenties van een terrein. ANB maakt hiervoor een onderbouwd voorstel, daarin ondersteund door de interdisciplinaire werkgroep.

- Het is daarbij in eerste instantie de bedoeling om de bovenvermelde kaartlagen als uitgangspunt te nemen.
- Het voorstel beschouwt primair de allocatie van 3110 en 3130, als sturend element voor de allocatie van andere doelen.

- Ook worden de eventuele maatregelen opgesomd die voor die voorgestelde doelenallocatie nodig zouden zijn.

Ondersteuning door de entiteiten vertegenwoordigd in de interdisciplinaire werkgroep is mogelijk op basis van:

- bestaande ecologische kennis en inzichten over het gebied;
- ecohydrologische inzichten uit fase 1 van de ecohydrologische studie;
- resultaten van de screeningstool (VITO): fijnmaziger voorspelling van verwachte stikstofdepositie in 2030 en 2045, rekening houdend met de meest actuele kennis over landbouwbedrijven en hun eventuele toekomstplannen.

Het voorstel wordt bezorgd aan een panel van landbouwers, landeigenaars en natuurbeheerders, met vraag naar feedback.

De feedback leidt tot voorlopige bijstellingen. Deze voorlopige uitkomst kan verder verbeterd worden in spoor 2, maar omvat het best beschikbare inzicht van dit ogenblik.

SPOOR 2 (MIDDELLANGE TERMIJN): ALLOCATIE OP BASIS VAN ECOHYDROLOGISCHE EN ATMOSFERISCHE INZICHTEN OF VOORSPELLINGEN

Trekker: ANB

Zoals reeds vermeld onder spoor 1 is er voor een beter onderbouwde allocatie van doelen meer gedegen studiewerk nodig. In het bijzonder zijn de maatregelscenario's van de lopende ecohydrologische studie, met bijhorende natuurpotenties, een belangrijke 'missing link' om allocatiescenario's op lokaal en wetenschappelijk onderbouwde wijze te kiezen. Om deze reden heeft een nadere onderbouwing van een doelenallocatie ten opzichte van spoor 1 pas zin van zodra de studie voldoende ver gevorderd is. De inschatting is dat spoor 2 daarom ten vroegste start in 2025.

Behalve resultaten van de ecohydrologische studie – namelijk ingeschatte of berekende natuurpotenties op basis van geohydrologie – blijven voor de onderbouwing van een allocatiescenario ook scenario's van de screeningstool zeer relevant (zie hoger), i.e. een fijnmazige voorspelling van stikstofdepositie volgens een bepaald landgebruik en bedrijfsvoering. Daarnaast is verdere lokale gebiedskennis relevant, onder meer:

- actuele verspreiding van vegetatietypes en soorten
- historische aanwezigheid van vegetatietypes en soorten, wat in het geval van planten wijst op de mogelijkheid van een zaadbank;
- kennis van lokaal heersende (milieu)drukken, bv. :
 - verdroging;
 - overstroming met of toestroming van voedselrijk water;
 - verontreiniging;
 - verminderde bodem- of waterdynamiek;
 - verstoring door recreatie of andere;
 - versnippering (ecologische barrières);
 - aanwezigheid van exoten;
 - andere biotische drukken (bv. zomerganzen).

Het uitwerken van scenario's, gesteund door deze verbeterde kennis en inzichten, gebeurt door een team van experts van ANB, VLM, INBO, VITO, ILVO en Departement Landbouw, onder de vleugels van de interdisciplinaire werkgroep.

1. Dit team werkt een scenario uit dat uitgaat van een mogelijks optimale lokalisatie van de meest gevoelige habitattypes (3110, 3130, 7110), in termen van ecologie en socio-economie. Mogelijks worden reeds in deze stap enkele alternatieven naast elkaar gelegd.
2. Het scenario wordt via de evaluatietool (DIAN-functionaliteit) objectief gescoord met ecologische en socio-economische criteria. Ook de maatschappelijke impact van eventuele bijhorende hydrologische maatregelen wordt geobjectiveerd. Eventuele alternatieven worden met elkaar vergeleken.
3. Het scenario wordt getoetst met landbouwers, natuurbeheerders en landeigenaars.
4. Op basis van de feedback wordt gekeken of en hoe er met opmerkingen rekening kan worden gehouden. Er wordt waar nodig terreinbezoek of eventueel ander nader studiewerk verricht, zoals het bepalen van hydrologische en atmosferische effecten van een nieuw scenario. Op basis van de aanvullende inzichten worden 1 of meer *verbeterde* scenario's uitgewerkt.
5. Herhaling vanaf stap 2, dit keer gebruik makend van de scenario's uit stap 4.
6. Op een bepaald moment wordt een optimaal scenario bereikt waarover consensus komt (of waarover de minste opmerkingen resteren). Hiervoor kan een inrichtingsplan in meer detail worden uitgewerkt.

Stappen 4 en 6 gebeuren logischerwijs in samensporing met de ecohydrologische studie (fasen 4 en 5) en met atmosferische scenarioberekeningen via de screeningstool.

Het is de verwachting dat dit proces minstens één jaar in beslag neemt.

PROCESBEGELEIDING

Momenteel is nog uit te klaren wie de rol opneemt om de inbreng van meerdere stakeholders te faciliteren en er een participatief proces (co-creatie) van te maken.

ONDERSTEUNING MET RUIMTELIJKE DATA

INBO, VLM en ANB zorgen ervoor dat de nodige basis GIS-lagen ter beschikking zijn om de allocatie-oefening te doen. Dit kunnen bijvoorbeeld de volgende zijn:

- Biodiversiteit en natuurlijk milieu
 - BWK-Habitatkaart (actueel voorkomen habitattypen, regionaal belangrijke biotopen, e.a.)
 - Natuurdoelen en zoekzones (meest recente versies)
 - Potentieel natuurlijke vegetatie
 - PotNat kaarten
 - Bosleeftijdskaart, bebossing op historische kaarten
 - Historisch permanente graslanden (HPG) en andere permanente graslanden in Vlaanderen beschermd door de natuurwetgeving
 - Actueel relevante potentiële leefgebieden
 - Verspreidingsgegevens (doel)soorten?
 - Soortenbeschermingsprogramma's

- Bodemkaart van België, gedetailleerde bodemkaarten
- Digitaal hoogtemodel Vlaanderen (incl. hillshade en skyview factor)
- SBZ-H, SBZ-V
- grondwater: meetnetten, vergunningen, wingebeden en beschermingszones
- oppervlaktewater: Watervlakken, VHA, afstroomgebieden, meetpunten (waterstand, debiet, kwaliteit), rioolinventaris, zoneringsplannen, e.a.
- Eigendomsstatuut
 - Patrimoniumdatabank ANB of “Openbare bossen en natuurdomeinen beheerd door ANB in naam van de Vlaamse overheid”
 - patrimoniumdatabank VLM (grondenbank, recht van voorkoop, recht van voorkeur)
- Landgebruik
 - landgebruikskaarten algemeen, bodembedekkingskaarten
 - topografische kaarten (actueel + historisch)
 - landbouwgebruikspcelen
 - herbevestigde agrarische gebieden
 - natuurbeheerplannen, natuurstreefbeeld, uitbreidingszones reservaten,
 - uitvoeringsdossiers natuurinrichting
- Planning
 - natuurinrichtingsproject perimeters
 - ruimtelijke plannen? (RUP e.a.?)
 - ruilverkavelingen
- PAS
 - PAS deelzones SBZ-H
 - overschrijdingskaart vermestende depositie
 - kaarten met stikstofdepositie
- Landbouw gerelateerd?
 - landbouwgevoeligheid
 - MAP/Mestdecreet-gerelateerd (bv. gebiedstype nitraat)
 - kaarten met bemestingsregime ‘natuur’ en ‘water’
 - kaarten van gronden waarvoor ‘derogatie’ geldt
- GRB
- Orthofoto’s